

ਸਮਾਚਾਰ ਇੱਕਤਰੀਕਰਨ ਦੇ ਸੇਮੇ

Subject: Punjabi

Lesson: Samachar Ikatrikaran de Somay

Course Developer: Dr. Rawail Singh Punjabi Academy

ਸਮਾਚਾਰ ਇੱਕਤਰੀਕਰਨ ਦੇ ਸੇਮੇ

Table of Contents

- ਸਮਾਚਾਰ ਇੱਕਤਰੀਕਰਨ ਦੇ ਸੇਮੇ
 - 1.1 ਸਮਾਚਾਰ ਇੱਕਤਰੀਕਰਨ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ
 - 1.2 ਸਮਾਚਾਰ ਇੱਕਤਰੀਕਰਨ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸੇਮੇ
 - 1.2.1 ਸਮਾਚਾਰ ਬਿਊਰੋ
 - 1.2.2 ਸਮਾਚਾਰ ਰਿਪੋਰਟਰ
 - 1.2.3 ਆਰਜ਼ੀ ਪੱਤਰਕਾਰ
 - 1.3 ਸਮਾਚਾਰ ਇੱਕਤਰੀਕਰਨ ਦੇ ਸਹਾਇਕ ਸੇਮੇ
 - 1.3.1 ਪ੍ਰੈਸ ਫੋਟੋਗ੍ਰਾਫਰ
 - 1.3.2 ਪ੍ਰੈਸ ਕਾਨਫਰੰਸ
 - 1.3.3 ਪ੍ਰੈਸ ਨੇਟ
 - 1.4 ਸਮਾਚਾਰ ਇੱਕਤਰੀਕਰਨ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੇਮੇ
 - 1.4.1 ਸਮਾਚਾਰ ਏਜੰਸੀਆਂ
 - 1.5 ਸਮਾਚਾਰ ਇੱਕਤਰੀਕਰਨ
 - 1.5.1 ਸੰਪਾਦਕੀ ਅਮਲਾ
 - 1.5.2 ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵੰਡ
- ਵਿਵੇਚਨ (Summary)
- ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤਰੀ (Exercise)
- ਹਵਾਲੇ (References)

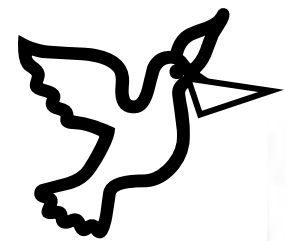
ਸਮਾਚਾਰ ਇੱਕਤਰੀਕਰਨ ਦੇ ਸੇਮੇ

1.1 ਸਮਾਚਾਰ ਇੱਕਤਰੀਕਰਨ ਦੀ ਸੱਮਸਿਆ

ਮਨੁੱਖ ਇਕ ਸਮਾਜਿਕ ਪ੍ਰਾਣੀ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਘਟਨਾ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਦੂਜੇ ਮਨੁੱਖ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਬੋਲਣਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਿਖਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਮੂੰਹ ਦੇ ਸੰਕੇਤਾਂ ਨਾਲ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਨਗਾਰਿਆਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਤੇ ਧੁੰਢੇ ਦੇ ਤਬਦੀਲ ਹੁੰਦੇ ਰੰਗਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸੂਚਨਾ ਨੂੰ ਦੁਰਾਡੇ ਪਹੁੰਚਾਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਪੱਥਰ ਯੁੱਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਜੇ ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੇ ਕਬੂਤਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਭੇਜ ਕੇ ਸੂਚਨਾ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੀ ਪਿਰਤ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ।

Value addition: Animation

Heading of Animation : Flying Bird with holding letter

How to Animate : Fly from left

ਕਾਗਜ਼ ਦੀ ਕਾਢ ਅਤੇ ਛਾਪੇਖਾਨੇ ਦੇ ਜਨਮ ਨਾਲ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਅਖ਼ਬਾਰ ਛਪਣ ਲੱਗਾ। ਜਦੋਂ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ਵਪਾਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵਿਚ ਪੈਰ ਪਸਾਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਤਾਂ ਕਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਾਪਰੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਹਿਲੇ ਅਖ਼ਬਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਾ ਵੀ ਅਹਿਮ ਸੀ।

Value addition: Historical Context

ਪਹਿਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਅਖ਼ਬਾਰ - ਬੰਗਾਲ ਗਜ਼ਟ 1780

ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸਮਾਚਾਰ ਪੱਤਰ ਦਾ ਮੁੱਢ ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਆਉਣ ਨਾਲ ਬੱਝਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸਤਿਹਾਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀਆਂ ਸੂਚਨਾਵਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਲੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ਨਾਲ ਗੁੱਸੇ, ਗਿਲੇ ਜਾਂ ਰੋਸੇ ਸਨ। ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਇਹ ਸਭ ਵਧਦਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੇ ਅਸਤੀਫੇ ਦੇ ਕੇ ਲਗਾਤਾਰ ਕੰਪਨੀ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਜੇਹਾਦ, ਸਮਾਚਾਰ ਪੱਤਰਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ।

Source: 1) http://en.wikipedia.org/wiki/Media_of_India

2) http://content.gucca.dk/spil-covers/store/east-india-company_60596.jpg

ਸਮਾਚਾਰ ਇੱਕਤਰੀਕਰਨ ਦੇ ਸੋਮੇ

ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਖਬਾਰ ਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਖੇਤਰੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਅਖਬਾਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਜਾਲ ਵਿਛਾਇਆ। ਅੱਖ ਦੇ ਫੇਰ ਵਿਚ ਇਕ ਥਾਂ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਦੂਜੀ ਥਾਂ ਪਹੁੰਚਾਈ ਜਾਣ ਲਗੀ। ਪਰ, ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮਸਲਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਸੂਚਨਾ ਇੱਕਠੀ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਭਾਵੇਂ ਰੇਡੀਓ ਦੀ ਆਮਦ ਅਤੇ ਇੰਟਰਨੈਟ ਨੇ ਜਦੋਂ ਸੂਚਨਾ ਦੇ ਯੁੱਗ ਵਿਚ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਲੈ ਆਂਦੀ ਤਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਇਕ ਪਿੰਡ ਵਾਂਗ ਜਾਪਣ ਲਗੀ। ਪਰ, ਖ਼ਬਰਾਂ ਇਕਤਰਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਮਸਲਾ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਬਣਿਆ ਰਿਹਾ। ਹਰ ਅਖਬਾਰ ਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਆਪੇ ਆਪਣੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖ਼ਬਰਾਂ ਇੱਕਤਰ ਕਰਨ ਦੇ ਯਤਨ ਆਰੰਭੇ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਇਹ ਯਤਨ ਸੰਗਠਨਾਤਮਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਰੰਭ ਹੋਏ।

1.2 ਸਮਾਚਾਰ ਇੱਕਤਰੀਕਰਨ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸੋਮੇ

ਖ਼ਬਰਾਂ ਦਾ ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਚ ਅਹਿਮ ਰੋਲ ਹੈ। ਸਮਾਚਾਰ ਪੱਤਰਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਦੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਸਾਡੇ ਤਕ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ, ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਵਸਥਾ, ਆਰਥਿਕ ਢਾਂਚੇ, ਸਾਹਿਤਕ ਮਿਆਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਵਿਸਤਰਿਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਇਕ ਅਖਬਾਰ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਇਕੱਤਰਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸੋਮੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ:-

Figure 1.1 (Original)

ਸਮਾਚਾਰ ਇੱਕਤਰੀਕਰਨ ਦੇ ਸੇਮੇ

1.2.1 ਸਮਾਚਾਰ ਬਿਊਰੋ:

ਸਥਾਪਤ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਘੇਰੇ ਨੂੰ ਵੇਖਦਿਆਂ ਵੱਡੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਸਮਾਚਾਰ ਬਿਊਰੋ ਖੋਲ੍ਹੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮਾਚਾਰ ਬਿਊਰੋ ਵਿਚ ਰਿਪੋਰਟਰ, ਉੱਪ ਸੰਪਾਦਕ ਅਤੇ ਕਾਪੀ ਰਾਈਟਰ ਆਦਿ ਵੀ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਬਿਊਰੋ ਦਾ ਕੰਮ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਦਿਤੇ ਗਏ ਕਾਰਜ, ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਜਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਵਾਪਰਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ, ਖ਼ਬਰਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕਤਰ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਕਾਪੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨੀ ਅਤੇ ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇ ਸੰਪਾਦਨ ਕਰ ਕੇ ਅਖ਼ਬਾਰ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀ ਦਫ਼ਤਰ ਨੂੰ ਭੇਜਣਾ। ਇਹ ਬਿਊਰੋ ਉਸ ਅਖ਼ਬਾਰ ਦੇ ਖੇਤਰੀ ਦਫ਼ਤਰ ਵਜੋਂ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਬਿਊਰੋ ਵਿਚ ਦੋ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਪੱਤਰਕਾਰ ਰਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਚਾਰ ਇੱਕਤਰ ਕਰਨ ਲਈ ਵੀ ਵਖੋ ਵਖਰੇ ਖੇਤਰ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਪੱਤਰਕਾਰ ਸਿਆਸੀ, ਕੋਈ ਵਿਦਿਅਕ, ਕੋਈ ਸਭਿਆਚਾਰਕ, ਕੋਈ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਇੱਕਤਰ ਹੋ ਕੇ ਬਿਊਰੋ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਪੁਜਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਥੇ ਉਪ ਸੰਪਾਦਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਪਾਦਿਤ ਕਰ ਕੇ ਫੈਕਸ ਰਾਹੀਂ ਜਾਂ ਇੰਟਰਨੈਟ ਰਾਹੀਂ ਅਖ਼ਬਾਰ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀ ਦਫ਼ਤਰ ਭੇਜ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

Figure 1.2 (Original)

ਇਹ ਬਿਊਰੋ ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਖੇਤਰ ਵਿਚੋਂ ਅਖ਼ਬਾਰ ਲਈ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਇਕੱਠੇ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਖ਼ਬਰਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ,ਵੀ ਇਸ ਦੇ ਕੋਲ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਸਮਾਚਾਰ ਇੱਕਤਰੀਕਰਨ ਦੇ ਸੋਮੇ

ਇੱਕਤਰਿਤ ਖ਼ਬਰਾਂ

Figure 1.3

<http://www.cartoonstock.com/newscartoons/cartoonists/nsu/lowres/nsun302l.jpg>

Figure 1.4

http://www.chinadaily.com.cn/english/doc/2006-02/08/xin_25020308070649639738.jpg

Figure 1.5

<http://cicilucy86.blogspot.in/>

ਸਮਾਚਾਰ ਇੱਕਤਰੀਕਰਨ ਦੇ ਸੇਮੇ

1.2.2 ਸਮਾਚਾਰ ਰਿਪੋਰਟਰ

ਹਰ ਅਖ਼ਬਾਰ ਮੁੱਖ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਸਥਾਈ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਰਿਪੋਰਟਰ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਰਿਪੋਰਟਰ ਉਸ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਵਾਪਰਦੀ ਹਰ ਘਟਨਾ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਬਣਾ ਕੇ ਅਖ਼ਬਾਰ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀ ਦਫ਼ਤਰ ਭੇਜਦੇ ਹਨ। ਉੱਪ ਸੰਪਾਦਨ ਅਤੇ ਉਸ ਖ਼ਬਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਬਾਕੀ ਸਾਰਾ ਫੈਸਲਾ ਅਖ਼ਬਾਰ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਸੰਪਾਦਕੀ ਬੋਰਡ ਨੇ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਰਿਪੋਰਟਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਜਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਥੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਅਖ਼ਬਾਰ ਦਾ ਕੋਈ ਖੇਤਰੀ ਦਫ਼ਤਰ ਜਾਂ ਬਿਊਰੋ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਰਿਪੋਰਟਰ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਸ ਅਖ਼ਬਾਰ ਦੇ ਮੁੱਖ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਵਜੋਂ ਵੀ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰ ਅਖ਼ਬਾਰ ਦਾ ਸੰਪਾਦਕੀ ਬੋਰਡ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਵਾਪਰਦੀ ਘਟਨਾ ਸਬੰਧੀ ਆਪਣੇ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅਗਾਂਹਿਉ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਵੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਖ਼ਬਾਰ ਦੀ ਨੀਤੀ ਆਦਿ ਵੀ ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸਹੀ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਸਮਾਚਾਰ ਅਖ਼ਬਾਰ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਸਕੇ। ਇਸ ਲਈ ਖ਼ਬਰਾਂ ਇੱਕਤਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਰਿਪੋਰਟਰ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਬਹੁਤ ਅਹਿਮ ਹੈ। ਰਿਪੋਰਟਰ ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਪ੍ਰੈਸ ਕਾਨਫਰੰਸਾਂ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਕੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਖ਼ਬਰਾਂ ਇੱਕਤਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

Figure 1.6

http://farm2.static.flickr.com/1353/694987923_33bb865a35.jpg

1.2.3 ਆਰਜ਼ੀ ਪੱਤਰਕਾਰ (Stinger)

ਹਰ ਅਖ਼ਬਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਬੋਰਡ ਦੀ ਇਹ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਖ਼ਬਾਰ ਦਾ ਖ਼ਰਚ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਰਖਿਆ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਲਈ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਬਿਊਰੋ ਕੱਢੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਦ ਕਿ ਮੁੱਖ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਸਮਾਚਾਰ ਰਿਪੋਰਟਰ ਤਾਇਨਾਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਛੋਟੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ, ਬਲਾਕਾਂ ਆਦਿ ਵਿਚ ਆਰਜ਼ੀ ਪੱਤਰਕਾਰ ਰਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅਖ਼ਬਾਰ ਦੇ ਤਹਿਸੀਲਾਂ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਭੇਜੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਪ੍ਰੀਤ ਖ਼ਬਰ ਮਿਹਨਤਾਨਾ ਅਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਮੂਹ ਵਲੋਂ ਤਨਖਾਹ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਇਹ ਮਿਹਨਤਾਨਾ ਵਖੋ ਵਖ ਖ਼ਬਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਮਰੱਥਾ ਮੁਤਾਬਿਕ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਆਰਜ਼ੀ ਪੱਤਰਕਾਰ ਵੀ ਖ਼ਬਰ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਵਜੋਂ ਆਪਣੇ ਖਿੱਤੇ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਖਿੱਤੇ ਵਿਚ ਵਾਪਰਦੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਮੋਟੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ/ਖ਼ਬਰਾਂ ਆਪਣੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਸਮਾਚਾਰ ਬਿਊਰੋ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰੀ ਦਫ਼ਤਰ ਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

Value addition: Did you Know

Heading text: ਆਰਜ਼ੀ ਪੱਤਰਕਾਰ ਦਾ ਨਿਰਣੇਕਾਰੀ ਮੱਤ

Body text: ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ ਜੇ ਉਸ ਖਿੱਤੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੱਡੀ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰ ਗਈ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਪ੍ਰਧਾਨਮੰਤਰੀ ਆਦਿ ਦਾ ਦੌਰਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਦੌਰ ਸੰਬੰਧੀ ਖ਼ਬਰਾਂ ਭੇਜਣ ਲਈ ਕੇਵਲ ਆਰਜ਼ੀ ਪੱਤਰਕਾਰ ਉਤੇ ਹੀ ਟੇਕ ਨਹੀਂ ਰਖੀ ਜਾਂਦੀ ਸਗੋਂ ਵੱਡੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਤੇ ਸਥਾਈ ਰਿਪੋਰਟਰ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਮਾਚਾਰ ਭੇਜਣ ਲਈ ਤਾਇਨਾਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਮੌਕੇ ਉੱਤੇ ਆਰਜ਼ੀ ਪੱਤਰਕਾਰ ਸਥਾਈ ਰਿਪੋਰਟਰ ਦੇ ਸਹਾਇਕ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਭੇਜੀ ਖ਼ਬਰ ਦੇਵਾਂ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸੰਬੰਧਿਤ ਖ਼ਬਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਸਮਾਚਾਰ ਇੱਕਤਰੀਕਰਨ ਦੇ ਸੇਮੇ

Source: Original

1.3 ਸਮਾਚਾਰ ਇੱਕਤਰ ਕਰਨ ਦੇ ਸਹਾਇਕ ਸੇਮੇ

Figure 1.7

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d9/HK_Victoria_Park_TVBS_News_Reporter_2007.JPG

Figure 1.8

<http://www.conceptualevent.com/PressConference2.jpg>

Figure 1.9

<http://kerc.org/TBPCL-ORDER-2006/Press-Note.gif>

1.3.1 ਪ੍ਰੈਸ ਫੋਟੋਗ੍ਰਾਫਰ

ਸਮਾਚਾਰਾਂ ਇੱਕਤਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰੈਸ ਫੋਟੋਗ੍ਰਾਫਰ ਦਾ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਰੋਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਖ਼ਬਰ ਤਾਂ ਹੀ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਮਾਣਤ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਠੀਕ ਤਸਵੀਰਾਂ ਵੀ ਛਾਪੀਆਂ ਜਾਣ। ਇਸ ਲਈ ਹਰ ਸਮਾਚਾਰ ਪੱਤਰ ਆਪਣੇ ਫੋਟੋਗ੍ਰਾਫਰ ਨੂੰ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਘਟਨਾ ਸਥਾਨ ਉਤੇ ਜਾ ਕੇ ਤਸਵੀਰਾਂ ਖਿਚਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਖ਼ਬਰ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਫੋਟੋਗ੍ਰਾਫਰਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਫ੍ਰੀ ਲਾਂਸਰ ਫੋਟੋ ਗ੍ਰਾਫਰ ਤੋਂ ਵੀ ਤਸਵੀਰਾਂ ਖ਼ਰੀਦ ਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਸਮਿਆਂ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਵਿਚਲੀਆਂ ਏਜੰਸੀਆਂ ਪੀ. ਟੀ. ਆਈ ਅਤੇ ਯੂ. ਐਨ. ਆਈ ਨੇ ਵੀ ਤਸਵੀਰਾਂ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣੇ ਸਪੈਸ਼ਲ ਬਿਊਰੋ ਕਾਇਮ ਕੀਤੇ ਹਨ ਜੋ ਸਮਾਚਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਤਸਵੀਰਾਂ ਵੀ ਭੇਜਦੇ ਹਨ, ਬਦਲੇ ਵਿਚ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਫੋਟੋਗ੍ਰਾਫਰ/ਸਮਾਚਾਰ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨੂੰ ਢੁੱਕਵਾਂ ਸੇਵਾ ਫਲ ਅਦਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਸਮਾਚਾਰ ਇੱਕਤਰੀਕਰਨ ਦੇ ਸੇਮੇ

1.3.2 ਪ੍ਰੈਸ ਕਾਨਫਰੰਸ

ਖ਼ਬਰਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਭਰਪੂਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣ ਲਈ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਪ੍ਰੈਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਵਿਸ਼ੇ ਉਤੇ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸੁਆਲਾਂ ਦਾ ਜੁਆਬ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਆਲ ਜੁਆਬ ਸਰਕਾਰੀ ਨੀਤੀਆਂ, ਫੈਸਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਨਵੇਂ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ, ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨਾਲ ਮਤਭੇਦ ਸਮੇਂ ਲਏ ਗਏ ਫੈਸਲਿਆਂ, ਵਪਾਰ ਵਿਚ ਵਿਸਤਾਰ ਆਦਿ ਲਈ ਪ੍ਰੈਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਆਯੋਜਿਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਅਗਾਊਂ ਸੂਚਨਾ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿਚ ਹੋਏ ਸੁਆਲ ਜੁਆਬਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਅਖ਼ਬਾਰ ਲਈ ਖ਼ਬਰ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

1.3.3 ਪ੍ਰੈਸ ਨੇਟ

ਖ਼ਬਰਾਂ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁੱਖ ਸੋਮਿਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਾਰੇ ਸਰਕਾਰੀ ਵਿਭਾਗ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੇ ਤੌਰ ਉਤੇ ਆਪਣੇ ਸਮਾਚਾਰ ਭੇਜਦੇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮਾਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੈਸ ਨੇਟ ਦਾ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਸਰਕਾਰੀ ਵਿਭਾਗ ਕੋਲ ਲੋਕ ਸੰਪਰਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਿਯੁਕਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਉਸ ਵਿਭਾਗ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਖ਼ਬਰ ਲਗਾਤਾਰ ਮੀਡੀਆ ਨੂੰ ਭੇਜਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਸੰਪਰਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਅਤੇ ਸੂਚਨਾ ਵਿਭਾਗ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ, ਨਵੇਂ ਫੈਸਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰੈਸ ਨੇਟ ਜਾਰੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸੂਚਨਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰਨ ਮੰਤਰਾਲੇ ਹੇਠ ਇਕ ਪ੍ਰੈਸ ਇਨਫੋਰਮੇਸ਼ਨ ਬਿਊਰੋ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕੈਬਿਨੇਟ ਦੀਆਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਵਿਚ ਲਏ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮੁੱਖ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੈਸ ਨੇਟ ਜਾਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸਮਾਚਾਰ ਇੱਕਤਰੀਕਰਨ ਦੇ ਸੇਮੇ

1.4 ਸਮਾਚਾਰ ਇੱਕਤਰੀਕਰਨ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੇਮੇ

ਸਮਾਚਾਰ ਇੱਕਤਰੀਕਰਨ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੇਮਿਆਂ ਵਿਚ ਸਮਾਚਾਰ ਏਜੰਸੀਆਂ ਅਹਿਮ ਰੋਲ ਨਿਭਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਪੂਰੇ ਵਿਸ਼ਵ ਭਰ ਵਿਚ ਫੈਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਹਰ ਕੋਨੇ ਤੋਂ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਇਕੱਠਿਆਂ ਕਰਨ ਦੀ ਅਸਮੱਰਥਾ ਕਰ ਕੇ ਹੋਇਆ।

1.4.1 ਸਮਾਚਾਰ ਏਜੰਸੀਆਂ

ਅਸੀਂ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਦਾ ਘੇਰਾ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖ਼ਬਰ ਲਈ ਇਹ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਉਹ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਰਿਪੋਰਟਰ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਕੇ ਜਾਂ ਬਿਊਰੋ ਕਾਇਮ ਕਰੇ । ਹਰ ਅਖ਼ਬਾਰ ਦੀ ਸਮਾਚਾਰ ਭੇਜਣ ਪ੍ਰਤਿ ਇਕ ਪਹੁੰਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਪਾਠਕਾਂ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮਸਲਨ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਛਪਣ ਵਾਲੇ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਲਈ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਘਟਨ ਵਾਲੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚੋਂ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਲੋਕ ਅਮਰੀਕਾ ,ਇਟਲੀ ,ਇੰਗਲੈਂਡ ,ਕੈਨੇਡਾ , ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ, ਸਿੰਗਾਪੁਰ ਆਦਿ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਸ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪਿੱਛੇ ਰਹਿੰਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁੱਖਸਾਂਦ ਸੰਬੰਧੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਵਾਪਰਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਸਬੰਧੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਦਿਲਚਸਪੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਅਖ਼ਬਾਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਕ ਪੰਨਾ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵਾਪਰਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਮਕਸਦ ਲਈ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਚਾਰ ਬਿਊਰੋ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੋਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੋਨੇ ਵਿਚ ਵਾਪਰਦੀ ਕਿਸੇ ਘਟਨਾ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਦੇਸ਼ ਅੰਦਰ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਸਮਾਚਾਰ ਏਜੰਸੀਆਂ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੋਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

Value addition: Intellectual Context
Heading text: ਸਮਾਚਾਰ ਏਜੰਸੀ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ
Body text: ਵਿਸ਼ਵ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਸਮਾਚਾਰ ਏਜੰਸੀ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦਾ ਸਿਹਰਾ ਫ੍ਰਾਂਸ ਦੇ ਨੈਜ਼ਾਨ ਚਾਰਲਸ ਲੂਈਸ ਹਵਾਸ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ 1835 ਈ. ਵਿਚ ਨਿਊਜ਼ ਬਿਊਰੋ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਜੋ ਅਜਕਲ ਵਿਸ਼ਵ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਮਾਚਾਰ ਏਜੰਸੀ ਹੈ।
Source: http://en.wikipedia.org/wiki/Agence_France-Presse

ਸਮਾਚਾਰ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨੂੰ ਦੋ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ:-

Figure 1.10
(Original)

ਸਮਾਚਾਰ ਇੱਕਤਰੀਕਰਨ ਦੇ ਸੇਮੇ

ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਏਜੰਸੀਆਂ

ਚਾਰਲਸ ਵਾਲਸ ਆਵਾਸ ਦੀ ਏਜੰਸੀ ਵਿਚ ਹੀ ਪ੍ਰਸਿੱਖਿਅਤ ਇਕ ਜਰਨਲ ਪੱਤਰਕਾਰ ਜੂਲੀਅਸ ਰਾਈਟਰ ਨੇ ਲੰਦਨ ਵਿਚ ਰਾਈਟਰ ਨਾਮ ਦੀ 'ਨਿਊਜ਼ ਬਿਊਰੋ' ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ। ਚਾਰਲਸ ਆਵਾਸ ਦੀ ਹੀ ਏਜੰਸੀ ਦਾ ਇਕ ਪ੍ਰਸਿੱਖਿਅਤ ਯੂਵਕ ਵਰਨਰਡ ਵੇਲਫ ਨੇ 1849 ਈ. ਵਿਚ ਬੋਲਫ ਏਜੰਸੀ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੂਰੇ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਚ ਸਮਾਚਾਰ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦਾ ਇਕ ਅੰਦੋਲਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਦਾ ਪੂਰਾ ਯੋਗਦਾਨ ਚਾਰਲਸ ਆਵਾਸ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਨ 1865 ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਏਜੰਸੀਆਂ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਚਾਰਲਸ ਆਵਾਸ ਰਾਈਟਰ ਤੇ ਬੋਲਫ ਨੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਸਮਝੌਤਾ ਕੀਤਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਨਾਲ 1872 ਵਿਚ 'ਨੈਸ਼ਨਲ ਨਿਊਯਾਰਕ ਐਸੋਸੀਏਟ ਪ੍ਰੈਸ' ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਸੰਨ 1848 ਵਿਚ ਨਿਊਯਾਰਕ ਦੇ ਕੁਝ ਸਮਾਚਾਰ ਵਿਚ ਹਾਰਬਟ ਨਿਊਜ਼ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਦਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਥਾਨ ਹੈ। ਸੰਨ 1857 ਵਿਚ 'ਨੈਸ਼ਨਲ ਨਿਊਯਾਰਕ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਪ੍ਰੈਸ' ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਹੋਈ ਪਰ, ਆਪਸੀ ਵਿਵਾਦ ਦੇ ਵਿਚਾਰਕ ਮਤਭੇਦ ਕਰ ਕੇ ਆਪਸੀ ਸਮਝੌਤਾ ਭੰਗ ਹੋ ਗਿਆ। ਸੰਨ 1952 ਵਿਚ ਯੂਨਾਸਕੋ ਨੇ ਸਮਾਚਾਰ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੀ ਕਾਰਜ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਦਾ ਇਕ ਸਰਵੇਖਣ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਰੂਪ ਨਾਲ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਛੇ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨੂੰ ਅੰਤਰ-ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ:-

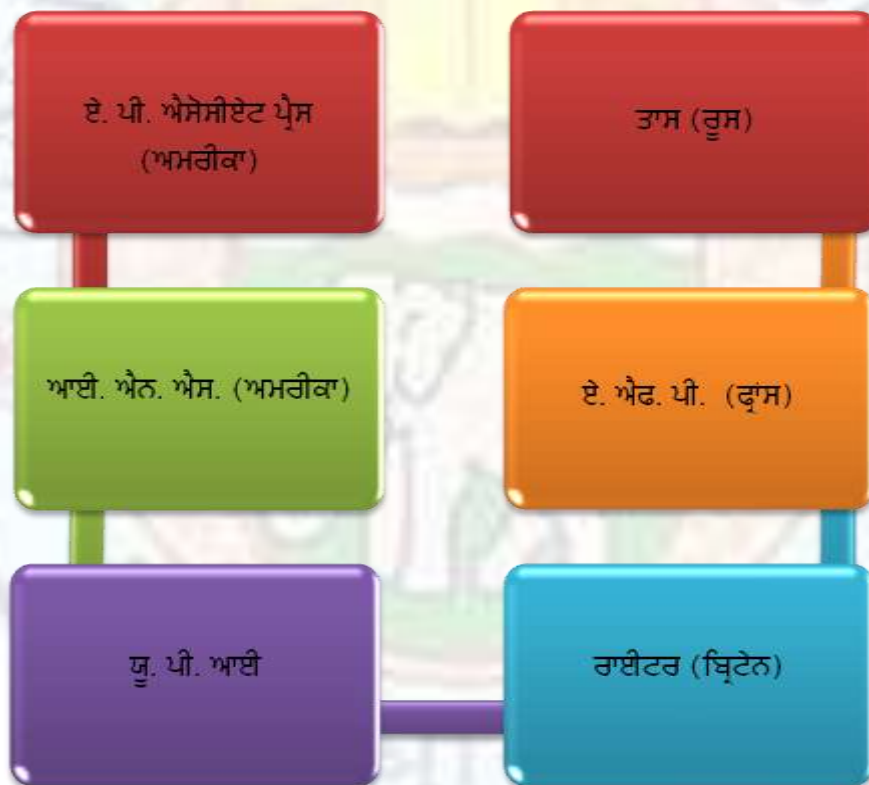

Figure 1.11
(Original)

ਸਮਾਚਾਰ ਇੱਕਤਰੀਕਰਨ ਦੇ ਸੇਮੇ

ਦੇਸੀ ਏਜੰਸੀਆਂ

ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਸਮਾਚਾਰ ਇਕੱਤਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਸਮਾਚਾਰ ਏਜੰਸੀਆਂ ਸਥਾਪਤ ਹੋਈਆਂ ਜਿਵੇਂ:

1. ਐਸੋਸੀਏਟ ਪ੍ਰੈਸ ਆਫ ਇੰਡੀਆ
2. ਇੰਡੀਆ ਨਿਊਜ਼ ਏਜੰਸੀ
3. ਯੂਨਾਇਟਿਡ ਪ੍ਰੈਸ ਆਫ ਇੰਡੀਆ

ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਏਜੰਸੀਆਂ ਅੱਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਨਹੀਂ ਹਨ ਪਰ, ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਯੋਗਤਾ ਰਹੀ ਹੈ।

4. ਪ੍ਰੈਸ ਟ੍ਰਸਟ ਆਫ ਇੰਡੀਆ (Press trust of India)

ਇਹ ਭਾਰਤ ਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਏਸ਼ੀਆ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸਮਾਚਾਰ ਏਜੰਸੀ ਹੈ। ਐਸੋਸੀਏਟ ਪ੍ਰੈਸ ਦੇ ਸਥਾਨ ਉਤੇ ਅਗਸਤ 1947 ਵਿਚ ਸਰਦਾਰ ਪਟੇਲ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਏਜੰਸੀ ਦਾ ਸੰਗਠਨ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਖ਼ਬਰਾਂ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਪਹਿਲੀ ਸਮਾਚਾਰ ਏਜੰਸੀ ਹੈ।

ਇਹ ਸਮਾਚਾਰ ਏਜੰਸੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ, ਆਰਥਕ, ਵਪਾਰਕ, ਸਮਾਜਕ ਅਤੇ ਤਕਨੀਕੀ ਤੇ ਵਿਕਾਸ ਸੰਬੰਧੀ ਸਮਾਚਾਰਾਂ ਦੇ ਲਗਭਗ ਇਕ ਲੱਖ ਸ਼ਬਦ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸਮਾਚਾਰ ਪੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਉਪਲੱਬਧ ਕਰਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿਚ 40 ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਤ ਸਮਾਚਾਰ ਅੰਤਰ-ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਚੁੰਦੇ ਹਨ।

<http://www.faizankhan.com/Press-Clips/slides/faizan-PTI-news.jpg>

Figure 1.12

5. ਯੂਨਾਇਟਿਡ ਨਿਊਜ਼ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਏਜੰਸੀ (United news of India)

ਇਸ ਏਜੰਸੀ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ 10 ਨਵੰਬਰ 1959 ਵਿਚ ਹੋਈ। ਇਸ ਏਜੰਸੀ ਨੇ ਸਮਾਚਾਰ ਸੇਵਾ ਦਾ ਕੰਮ 21 ਮਾਰਚ 1961 ਵਿਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਇਹ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸਮਾਚਾਰ ਏਜੰਸੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਹੈ।

ਪੀ. ਟੀ. ਆਈ. ਤੇ ਯੂ. ਐਨ. ਆਈ. ਦੋਵੇਂ ਏਜੰਸੀਆਂ ਅੱਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਕਾਰਜ ਬੜੀ ਸਫਲਤਾ ਨਾਲ ਨਿਭਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਏਜੰਸੀਆਂ ਟ੍ਰਸਟੀ ਹਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਦਫਤਰ ਵਿਚ ਕਈ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਜਿਵੇਂ ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਉਰਦੂ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਏਜੰਸੀਆਂ ਵੀ ਖੋਲ੍ਹ ਰਖੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪੀ. ਟੀ. ਆਈ. ਦੀ ਹਿੰਦੀ ਸਮਾਚਾਰ ਏਜੰਸੀ 'ਭਾਸ਼ਾ' ਅਤੇ ਯੂ.ਐਨ.ਆਈ. ਦੀ ਹਿੰਦੀ ਸਮਾਚਾਰ ਏਜੰਸੀ 'ਯੂਨੀਵਾਰਤਾ' ਅਤੇ ਉਰਦੂ ਸਮਾਚਾਰ ਏਜੰਸੀ ਯੂ. ਐਨ. ਆਈ. 'ਉਰਦੂ' ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਬਣਦਾ ਹੈ।

ਸਮਾਚਾਰ ਇੱਕਤਰੀਕਰਨ ਦੇ ਸੇਮੇ

ਸਮਾਚਾਰ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨੇ ਵੀ ਸਮਾਚਾਰ ਪੱਤਰਾਂ ਦੇ ਪੱਧਰ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਉੱਠ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸਮਾਚਾਰ ਬਿਊਰੋ ਕਾਇਮ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਸਮਾਚਾਰ ਬਿਊਰੋ ਲਗਭਗ ਹਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਵਿਚ ਹਨ ਅਤੇ ਅਗਾਂਹ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਥਾਈ ਪੱਤਰਕਾਰ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਏਜੰਸੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਨਿਊਜ਼ ਵਿਚ ਵਾਪਰਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ ਤੇ ਏਜੰਸੀ ਦੇ ਮੁੱਖ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿਚ ਭੇਜਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਡੈਸਕ ਅਮਲਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਨੂੰ ਸੰਪਾਦਿਤ ਕਰ ਕੇ ਅਖ਼ਬਾਰ, ਰੇਡੀਉ, ਟੀ.ਵੀ ਆਦਿ ਨੂੰ ਸੰਚਾਰਿਤ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਅਜਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਹੋਰ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨਾਲ ਸਥਾਈ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸਮਾਚਾਰ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੀ ਟੈਲੇਕਮਾ ਮਸ਼ੀਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿਚ ਰਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਮਾਚਾਰ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨਾਲ ਸਮਾਚਾਰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਮਾਚਾਰ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਇਸ਼ਾਇਤ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਹ ਏਜੰਸੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਮਾਸਿਕ ਫੀਸ ਹਾਸਲ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ 25000/-ਰੁਪਏ ਦੇ ਇਸ਼ਾਇਤ ਵਾਲੀ ਖ਼ਬਰ ਨੂੰ ਜੇਕਰ ਸਮਾਚਾਰ ਏਜੰਸੀ 5000/- ਰੁਪਏ ਮਹੀਨਾ ਹਾਸਲ ਕਰਦੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ 5,00,000/- (ਪੰਜ ਲੱਖ) ਰੁਪਏ ਇਸ਼ਾਇਤ ਵਾਲੀ ਖ਼ਬਰ ਨੂੰ 50,000/- ਮਹੀਨਾ ਅਦਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਇਹ ਸਮਾਚਾਰ ਏਜੰਸੀਆਂ ਜੋ ਵੀ ਸਮਾਚਾਰ ਇੱਕਤਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਲਗਾਤਾਰ ਦਿਨ ਰਾਤ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ, ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਜਾਂ ਇੰਟਰਨੈਟ ਰਾਹੀਂ ਭੇਜਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ।

Value addition: Analogies

Heading text: ਆਰਥਕ ਏਜੰਸੀ **Sensex**

Body text: ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਮਾਚਾਰ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਕਈ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਮਰੂਪ ਏਜੰਸੀਆਂ ਵੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖ਼ਬਰਾਂ ਦੇ ਇੱਕਤਰੀਕਰਨ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਯੋਗਦਾਨ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਆਰਥਕ ਸਮਾਚਾਰਾਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਆਧਾਰ ਸਰੋਤ **Sensex** ਹੈ। ਇਸ ਵਲੋਂ ਜਾਰੀ ਆਂਕੜਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਭਿੰਨ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਹਿਮੀਅਤ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਰੰਸੀ ਦੇ ਵਧ ਘੱਟ ਦਰਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਲਈ ਵੀ ਆਰਥਕ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨੂੰ ਸਰੋਤ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

Source: http://library.thinkquest.org/08aug/00871/images/14754275_Sensex_BSE_newsimage.jpg

ਸਮਾਚਾਰ ਇੱਕਤਰੀਕਰਨ ਦੇ ਸੇਮੇ

1.5 ਸਮਾਚਾਰ ਇੱਕੱਤਰਤਾ

1.5.1 ਸੰਪਾਦਕੀ ਅਮਲਾ

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸਮਾਚਾਰ ਬਿਊਰੋ ਸਥਾਈ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ, ਆਰਜ਼ੀ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸਮਾਚਾਰ ਏਜੰਸੀਆਂ ਆਦਿ ਵਲੋਂ ਭੇਜੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਅਖ਼ਬਾਰ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਖ਼ਬਾਰ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਸੰਪਾਦਕੀ ਅਮਲਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵੰਡ ਕਰਦਾ ਹੈ।

Figure 1.13

ਸੰਪਾਦਕੀ ਅਮਲਾ

<http://www.pccsl.lk/includes/photogallery/images/090426115300.JPG>

1.5.2 ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵੰਡ

ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵੰਡ ਮੌਟੇ ਤੌਰ ਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ :

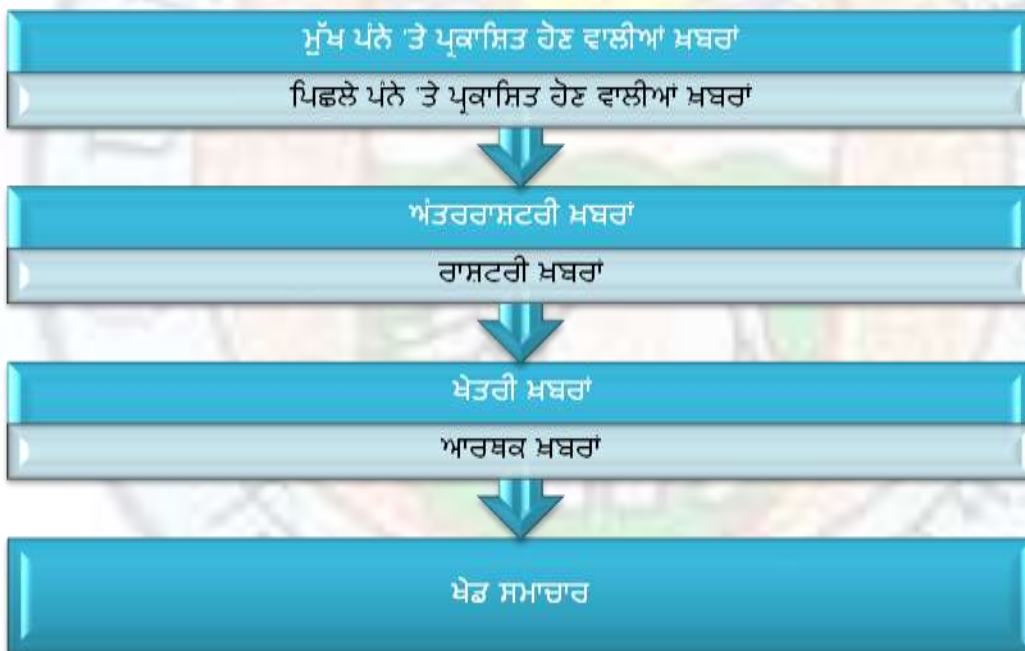

Figure 1.14
(Original)

ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਸਮਾਚਾਰ ਅਮਲੇ ਨੂੰ ਵੀ ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੰਪਾਦਕੀ ਅਮਲਾ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਨੂੰ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਪਾਦਿਤ ਕਰਕੇ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਪੰਨੇ ਉੱਤੇ ਢੁਕਵੀਂ ਥਾਂ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਪੰਨਾ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਮਾਚਾਰ ਸੰਪਾਦਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਨਿਆਂ ਉੱਤੇ ਡੂੰਘੀ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਮਾਚਾਰ ਸੰਪਾਦਕ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਪੰਨਾ ਹੀ ਛਾਪਣ ਲਈ ਪ੍ਰੈਸ ਵਿਚ ਭੇਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਰਾਹੀਂ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਆਪਣੇ ਸਮਾਚਾਰ ਇੱਕੱਤਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਸਮਾਚਾਰ ਇੱਕਤਰੀਕਰਨ ਦੇ ਸੇਮੇ

ਵਿਵੇਚਨ (Summary)

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਮੁੱਚੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਮਾਚਾਰ ਇੱਕਤਰੀਕਰਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਯੋਗਤਾ ਭਰਪੂਰ ਕਾਰਜ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਫਲ ਬਨਾਉਣ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਸਮਾਚਾਰ ਬਿਊਰੋ, ਸਮਾਚਾਰ ਰਿਪੋਟਰ, ਆਰਜ਼ੀ ਪੱਤਰਕਾਰ ਮੁੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਹਿਮ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਥੇ ਪ੍ਰੈਸ ਫੋਟੋਗ੍ਰਾਫਰ ਦਾ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਾਰਜ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਪ੍ਰੈਸ ਕਾਨਫਰੰਸਾਂ ਅਤੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਪ੍ਰੈਸ ਨੋਟ, ਅਖਬਾਰ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਭਰਪੂਰ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਸਹਾਇਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਥੇ ਦੇਸੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸਮਾਚਾਰ ਏਜੰਸੀਆਂ ਸਮਾਚਾਰ ਇੱਕਤਰੀਕਰਨ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਯੋਗਦਾਨ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਸਦਕਾ ਹੀ ਵਿਭਿੰਨ ਖ਼ਬਰਾਂ ਇਕੱਤਰਿਤ ਹੋ ਕੇ ਅਖਬਾਰ (ਸਮਾਚਾਰ ਪੱਤਰ) ਨੂੰ ਸਰੂਪ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਸਮਾਚਾਰ ਇੱਕਤਰੀਕਰਨ ਦੇ ਸੇਮੇ

ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤਰੀ (Exercise)

- 1.1 ਸਮਾਚਾਰ ਇੱਕਤਰੀਕਰਨ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ?
- 1.2 ਸਮਾਚਾਰ ਇੱਕਤਰੀਕਰਨ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸੇਮੇ ਕਿਹੜੇ ਹਨ?
- 1.3 ਸਮਾਚਾਰ ਇੱਕਤਰੀਕਰਨ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੇਮੇ ਕਿਹੜੇ ਹਨ?
- 1.4 ਸਮਾਚਾਰ ਇੱਕਤਰੀਕਰਨ ਵਿਚ ਸੰਪਾਦਕੀ ਅਮਲੇ ਦਾ ਕੀ ਰੋਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਚਰਚਾ ਕਰੋ?
- 1.5 ਸਮਾਚਾਰ ਇੱਕਤਰੀਕਰਨ ਵਿਚ ਖ਼ਬਰੀ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੀ ਕੀ ਸਾਰਥਕਤਾ ਹੈ?
- 1.6 ਪੀ. ਟੀ. ਆਈ. ਅਤੇ ਯੂ. ਐਨ ਆਈ. ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਅਤੇ ਕਾਰਜੀ ਯੋਗਤਾ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ?
- 1.7 ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦੋ ਉਪਰ ਨੋਟ ਲਿਖੋ:-

- ਆਰਜ਼ੀ ਪੱਤਰਕਾਰ
- ਸੰਪਾਦਕੀ ਅਮਲਾ
- ਸਮਾਚਾਰ ਬਿਊਰੋ
- ਸੰਪਾਦਨਾ

- 1.8 ਖ਼ਬਰਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕਤਰੀਕਰਨ ਵਿਚ ਸਮਾਚਾਰ ਰਿਪੋਰਟਰ ਦਾ ਕੀ ਯੋਗਦਾਨ ਹੈ, ਚਰਚਾ ਕਰੋ?

ਸਮਾਚਾਰ ਇੱਕਤਰੀਕਰਨ ਦੇ ਸੇਮੇ

ਰਵਾਲੇ (References)

1. ਸਹਾਇਕ ਪੁਸਤਕਾਂ

- ਗਿਆਨੀ ਭਜਨ ਸਿੰਘ, ਪੰਜਾਬੀ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਦਾ ਵਿਕਾਸ, ਪੰਜਾਬੀ ਅਕਾਦਮੀ, ਦਿੱਲੀ, 2001.
- ਗਿਆਨੀ ਭਜਨ ਸਿੰਘ, (ਸੰਪਾ.), ਪੰਜਾਬੀ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਇਕ ਸਰਵੇਖਣ, ਪੰਜਾਬੀ ਅਕਾਦਮੀ, ਦਿੱਲੀ, 1986.
- ਐਲ. ਆਰ. ਨਾਗਪਾਲ, ਸਮਾਚਾਰ ਪੱਤਰ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਪਨ ਕਲਾ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ, 1991.
- ਐਚ. ਐਸ. ਦਿਲਗੀਰ, ਜਨਸੰਪਰਕ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ

2. Web Links

- 1.1 <http://en.wikipedia.org/wiki/Newspaper#History>
- 1.2 www.eic-game.com
- 1.3 <http://www.cartoonstock.com/newscartoons/cartoonists/nsu/lowres/nsun302l.jpg>
- 1.4 http://www.chinadaily.com.cn/english/doc/2006-02/08/xin_25020308070649639738.jpg
- 1.5 <http://www.newsdesigner.com/blog/images/sept06/ads3t.jpg>
- 1.6 http://farm2.static.flickr.com/1353/694987923_33bb865a35.jpg
- 1.7 http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d9/HK_Victoria_Park_TVBS_News_Reporter_2007.JPG
- 1.8 <http://www.conceptualevent.com/PressConference2.jpg>
- 1.9 <http://kerc.org/TBPCL-ORDER-2006/Press-Note.gif>
- 1.10 <http://www.faizankhan.com/Press-Clips/slides/faizan-PTI-news.jpg>
- 1.11 <http://www.pccsl.lk/includes/photogallery/images/090426115300.JPG>
- 1.12 http://en.wikipedia.org/wiki/Agence_France-Presse